

УДК 378.05.

Ольга ІВАНІВ

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ

Перехід нашого суспільства на такий шлях розвитку, основною метою і цінністю якого є людина, означає гуманітаризацію всіх суспільних стосунків та структур, а також підготовку самої людини до життєдіяльності в новій системі цінностей і навчанні.

Ключові слова: гуманітаризація, особистість, вища професійна освіта.

Новітня методологія, яка покладена в основу освітнього процесу, ставить завдання – формування моральних та вольових якостей, творчої свободи особистості. В зв'язку з цим цілком чітко усвідомлюється проблема гуманізації та гуманітаризації освіти, яка при новій методології набуває більш глибокого змісту, ніж просто залучення людини до гуманітарної культури.

Сенс в тому, що необхідно гуманізувати діяльність професіоналів. А для цього необхідно:

- по-перше, переглянути зміст поняття “фундаменталізація освіти”, вклавши у нього новий сенс та включивши в основну базу знань науки про людину та суспільство;
- по-друге, формування системного мислення, єдиного бачення світу без розподілу на “фізиків” та “ліриків”, передбачає зустрічний рух та зближення сторін. Технічну діяльність потрібно гуманізувати. Але й гуманітаріям потрібно зробити крок в сторону опанування загальнолюдських цінностей та знань, які накопичені в науково-технічній сфері. Саме розрив технічної та гуманітарної підготовки привів до збіднення гуманітарного змісту навчально-виховного процесу, зниженню творчого та культурного рівня спеціаліста, до економічного та правового нігілізму, а в кінцевому рахунку – до зниження потенціалу науки та виробництва.

За звичаєм, говорячи про гуманітаризацію вищої професійної освіти, мають на увазі тільки збільшення відсотка гуманітарних дисциплін в навчальних планах вузу. При цьому студентам пропонуються різноманітні гуманітарні дисципліни,

Гуманізація навчально-виховного процесу може здійснюватися через: зміну стилю спілкування між викладачем та студентом, самими вчителями з авторитарного на демократичний; активізацію навчання. Ці

напрямки тісно пов'язані між собою й тому застосування можливостей одного з них потребує обов'язкового звернення й до інших. Розглянемо сутність та значення кожного з цих напрямків.

Зміна стилю спілкування між викладачем та учнями, самими вчителями необхідна з точки зору гуманізації освіти тому, що вчитель-гуманіст своїм прикладом виховує гуманну людину. Наприклад, педагогіка співробітництва, діалогової форми навчання: тут учні та вчитель виступають партнерами у пошуку істини, співбесідниками, рівними учасниками. Такі форми навчання сприяють вихованню культури спілкування, уважності, доброти, терплячості та поваги до чужої точки зору.

Гуманізація навчання пов'язана із змістом освіти: вона передбачає насичення навчальних дисциплін загальнолюдськими цінностями, відомостями про людину з різних галузей знань з метою інтеграції загальнолюдських цінностей, порівняння їх з цінностями референтних груп, формування гуманістичного світогляду, виховання гуманності.

Серед функцій, які становлять основний зміст процесу державного управління належне місце посідають ті, що спрямовані на розвиток освіти, науки та культури. Гуманітарні функції державного управління сьогодні полягають не лише у забезпеченні реалізації конституційного права кожного громадянина на одержання певного рівня освіти та залучення до скарбів світової та національної культурної спадщини. Перед державою постає невідкладне завдання виховання людини нової формаші. В умовах формування в Україні головних засад інформаційного суспільства, наслідком чого виступають процеси гуманізації суспільного життя, все більш актуальною стає необхідність модернізації системи гуманітарної освіти у вищій навчальних закладах.

Про значення освітньої галузі у сфері соціального виробництва красномовно свідчать такі цифри. Згідно даним МОН України на 2006 рік в Україні працюють більш 960 вищих навчальних закладів. Зокрема українська система вищої освіти налічує 106 університетів, 59 академій, біля 300 інститутів та коледжів, більш 500 технікумів та училищ. В них навчаються 1,2 млн. студентів, всього 392 студентів на 10 тис. населення В цьому році у в ВНЗ поступило 440 тисяч випускників шкіл [2, с. 1].

Отже сьогодні вища освіта володіє колосальним потенціалом формування суспільства нової якості. Більш того, досягнення балансу між локальним та глобальним, забезпечення високої функціональності людини, формування на загальному та індивідуальному рівнях розуміння людини як найвищої істини, неможливо без використання потужного потенціалу суспільствознавчої галузі знання. І, можливо, не такою й безпідставною здається теза: “Наше століття є століттям гуманітарної освіти та соціально-

гуманітарних знань, на відміну від XX століття, яке було віком фізики та технократії" [3, с. 97].

Все це дозволяє говорити про необхідність поглиблення тенденції гуманітаризації вищої освіти. Під принципом гуманітаризації ми розуміємо зближення технічних, природничо-наукових і гуманітарних знань; зміни орієнтирів у визначенні освітніх ідеалів; відмову від технократичних підходів; соціокультурне спрямування змісту освіти [4, с. 7].

Гуманітаризація освіти, заснована, перед усім, на розширенні інформаційного змісту гуманітарних дисциплін в професійній підготовці, забезпечує засвоєння студентами гуманістичних цінностей, формування основ гуманістичного світогляду, розвиток гармонічно розвинутої особистості. Розглядаючи гуманітаризацію освіти як засіб залучення молоді до духовних цінностей цивілізаційного рівня, керівництво країни та суспільство в цілому повинні усвідомити, що виховання людини нової формації стане можливим тільки за умов визнання нової ролі гуманітарної освіти у сучасних умовах, формування нової стратегії розвитку гуманітарної освіти в ситуації постіндустріального суспільства та впровадження інноваційних технологій у навчальний процес.

Незаперечно, що питання модернізації гуманітарної освіти на сьогоднішній день стає визначальним. Адже в умовах розбудови в Україні правової демократичної соціальної держави, коли структурується нова система цінностей та соціальних пріоритетів, завдання реформування системи гуманітарної освіти, яка повинна закладати життєві настанови особистості, набуває особливої актуальності. Сьогодні саме від інтелектуального рівня розвитку людини, від її знань, а також від моральної позиції залежатиме сучасний соціальний прогрес.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку освіти, як визначено в Національній доктрині розвитку освіти, є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження нових інформаційних технологій.

Початок нового тисячоліття характеризується глобальними змінами та глибинними процесами практично в усіх соціальних сферах та людської діяльності. Ці процеси висувають вимоги стандартизації систем освіти різних країн, уніфікації вимірювання якості підготовки фахівців, єдиного підходу в оцінці компетентності майбутніх професіоналів. В умовах глобалізації у світі формується спільне розуміння завдань і принципів освіти, зароджуються нові єдині вимоги до сучасного фахівця.

Важливим виступає питання якості вищої освіти. Вчені, розглядаючи поняття якості вищої освіти, зазначають, що це "сукупність якостей особи з вищою освітою, що характеризує її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства".

Проблема якості гуманітарної складової вищої освіти є дуже важливою з різних причин. По-перше, не будучи профілюючими і визначальними щодо майбутньої спеціалізації студента, гуманітарні дисципліни досить часто розглядаються як додаткові, не важливі, й відповідні кафедри вимушені постійно доводити перед керівництвом вищого навчального закладу свою доцільність. По-друге, в сучасних умовах фахівець не може бути успішним і реалізованим, якщо має лише спеціальні знання і не орієнтується в гуманітарних проблемах, комунікативних стратегіях, не володіє соціокультурними навичками й культурними компетенціями. Гуманітарна складова вищої освіти виступає в інформаційному суспільстві невід'ємною частиною професійної культури фахівця. По-третє, проблема якості гуманітарної складової вищої освіти стає особливо актуальною у зв'язку із входженням українських вишів у Болонський процес, що висуває вимоги до якості вищої професійної освіти.

Дослідники виділяють основні завдання, що вирішує гуманітарна складова вищої освіти:

1. Формування соціокультурної компетентності як складової професійної культури фахівця, що дозволяє не лише засвоїти знання, навички, уміння конкретної професії, але й навчитись бачити широкий соціокультурний контекст професійної діяльності, оцінювати соціальні перспективи й наслідки своїх дій.
 2. Розвиток особистості, людських якостей майбутнього фахівця, формування світогляду, моральної свідомості, громадянської позиції.
 3. Набуття комунікативних навичок, вироблення уміння встановлювати контакт і підтримувати конструктивні стосунки з іншими людьми.
 4. Оволодіння соціально-психологічними прийомами спілкування, лідерськими якостями.
- Прагнення української вищої освіти вийти до європейського освітнього простору актуалізує питання стандартизації, вироблення єдиних принципів забезпечення якості та оцінки підготовки фахівця. Ці принципи, як зазначають вчені, повинні базуватись на розумінні спільності завдань сучасного вищого навчального закладу, головними з яких є:
- підготовка молодих фахівців до успішного входження на ринок праці;
 - вироблення активної життєвої позиції й включення у соціальну діяльність;
 - формування та розвиток особистості майбутнього фахівця та розкриття його особистісного потенціалу;
 - формування потреби, бажання й готовності у сучасного фахівця постійно підвищувати свою кваліфікацію, оволодівати новими знаннями й застосовувати їх у різних сферах.

У вирішенні цих універсальних для будь-якого фахівця завдань гуманітарна освіта відіграє вирішальну роль. Вона створює можливості розширення соціального кругозору, грамотного планування кар'єри, самостійного формування гнучких освітніх траєкторій [5, с. 45].

Усе це свідчить про необхідність не зменшення, а, навпаки, збільшення гуманітарної складової в підготовці сучасних фахівців. Як зазначає А. Соколов, у підготовці сучасного інженера гуманітарна складова має бути доведена, у крайньому випадку, до 15-20% загального обсягу освітнього процесу [7, с. 91].

Як вважають вчені, в основу підготовки фахівців можуть бути покладені наступні основні принципи:

1. Якісна теоретична підготовка фахівця. Тут на перший план виступає проблема співвідношення фундаментальних, прикладних, спеціальних, гуманітарних та економічних знань у процесі навчання.

2. Підготовка фахівця під замовлення з врахуванням формування у студента практичних знань і навичок, необхідних на конкретному місці праці, з врахуванням не лише професійних, але й виховних функцій.

3. Виховання соціальних і громадянських якостей. У сучасному постіндустріальному суспільстві фахівець повинен бути лідером. Тому, як вважають дослідники, у процесі підготовки фахівця необхідно формувати уміння керувати людьми, навички прогнозування процесів, готовність до виправданого ризику у виробленні та прийнятті рішень, здатність виділяти ключові питання й розв'язувати конфлікти. Сучасний фахівець повинен приймати участь у прийнятті професійних, соціальних та інших рішень, знати сучасні принципи менеджменту, соціології, політології, розумітися на педагогічних та психологічних питаннях не на рівні загальних теоретичних положень, а на рівні розв'язання практичних завдань.

4. Формування й розвиток особистісних якостей. В першу чергу, це організаторські, лідерські здібності. До них слід віднести уміння вести справи, керувати, знаходити індивідуальний підхід до працівників, комунікабельність, тактовність тощо. Важливими є соціально-психологічні якості: стресостійкість, висока працездатність, відчуття нового, інтелігентність, емоційно-вольові якості тощо. А також власне особистісні якості: рішучість, ініціативність, енергійність, вимогливість до себе та інших, самостійність та ін.

Формування загальної культури особистості XXI століття. Без такої культури фахівець не може бути розвинутою творчою особистістю. Якщо людина не засвоїла основних культурно-історичних, естетичних цінностей і принципів, вона ніколи не створить нічого нового, цінного. Лише високоосвічені, творчі особистості здатні створювати культурні, духовні цінності.

У державній національній програмі "Освіта" визначено головне завдання професійної освіти і задекларовано, що вона "спрямована на забезпечення професійної самореалізації особистості, формування її кваліфікаційного рівня, створення соціально активного, морально і фізично здорового національного виробничого потенціалу, який посідає важливе місце у технологічному оновленні виробництва, впровадженні у практику досягнень науки і техніки" [2, с. 29].

Людей з вищою освітою традиційно вважають елітою у суспільстві, яка і є свосередним "рушієм", справжнім "локомотивом" розвитку суспільства та «індикатором» процесів, які в ньому відбуваються. Цілком природно виникають питання: Чи є вона у нас сьогодні? Чи потрібна вона нам? Якою ця еліта буде завтра і що нам для цього треба зробити? Хто, де і коли повинен виховати цю еліту?

Перед педагогічною наукою постає важлива проблема – формувати та виховувати національну технічну інтелігенцію, яка б відповідала вимогам сучасного суспільства. Вирішення цієї проблеми вимагає особливої уваги. Адже розвиток усіх галузей промисловості і народного господарства, в цілому, в умовах переходу економіки на ринкові відносини потребує нового типу працівника. Це має бути всебічно освічена, ініціативна особистість, здатна мислити творчо, оволодівати принципово новою технікою і технологією. Такого працівника можна виховати лише у вищих технічних закладах, оснащених сучасною матеріально-технічною базою, забезпечених висококваліфікованими педагогічними кадрами, укомплектованих контингентом студентів, які психологічно настроєні на свою майбутню професію, прагнуть оволодіти необхідними професійними якостями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреев А. Гуманитарная педагогика в высшей технической школе // Высшее образование в России. – 2008. – № 6. – С. 119–127.
2. Антипов А.Г. Гуманизация и гуманитаризация образования: состояние и проблемы // Высшее образование в России. – 2009. – № 6. – С. 98–102; *Його ж.* Гуманизация и гуманитаризация образования: состояние и проблемы // Высшее образование в России. – 2009. – № 6. – С. 98–102.
3. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 45–51.
4. Енциклопедія освіти / АПНУ; відповід. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, – 2008. – 1040 с.
5. Павина Г.В. К вопросу о компетенциях и статусе бакалавра // Высшее образование в России. – 2009. – № 6. – С. 40–46.
6. Сазонов Б.А. Болонский процесс: актуальные вопросы модернизации российского высшего образования. – М.: МГТУ им. Н.Э. Баумана. – 2006. – 245 с.
7. Соколов А.С., Южакова Л.В. Некоторые проблемы гуманитарного образования инженера // Высшее образование в России. – 2009. – № 4. – С. 90–93.

8. Трайнев В.А., Мкртчян С.С., Савельев А.Я. Повышение качества высшего образования и Болонский процесс. Обобщение отечественной и зарубежной практики. – М.: ИТК "Дашков и К*", 2008. – 392 с.
9. Гончаренко С. Про якість професійної освіти // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи: Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький: Авіст, 2007. – С. 50-54.
10. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посібник / За ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Боллобаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 348 с.

УДК 371.315

Людмила ГУМЕНЮК, Юрій ЖИДЕЦЬКИЙ
Львівський державний університет внутрішніх справ

ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАРЕСУРСІВ У ВИКЛАДАННІ ГУМАНІТАРНИХ НАУК У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена нагальними потребами відомчої освіти МВС України у створенні інформаційних систем, сприянні впровадженню медіатехнологій у навчально-виховний процес. Дослідження педагогічних умов ефективного використання медіа ресурсів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів МВС України продиктована відсутністю медіа культури науково-педагогічного складу, недостатнім умінням застосування засобів медіа педагогіки, а також відсутністю наукових досліджень у царині професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ.

Ключові слова: медіаосвіта, медіапедагогіка, медіаресурси, медіазасоби, медіадидактика.

Медіапедагогіка – нове для української науки і педагогічної практики поняття, хоча у багатьох країнах медіаосвіта інтегрована у шкільні предмети, а в Австралії її вивчення починається ще в дошкільному віці. Ще у 1989 р. Рада Європи на основі документів ЮНЕСКО схвалила "Резолюцію з медіаосвіти і нових технологій" (Париж, 1989). ЮНЕСКО визначило медіаосвіту як пріоритетну область культурно-педагогічного розвитку XXI століття. Помітно посилюється інтерес до моделей медіаосвіти, до історії їх виникнення і розвитку.

Проблеми медіаосвіти, медіапедагогіки, медіакомпетентності неодноразово піднімалися вітчизняними науковцями: у 60-і роки О.А. Барановим, А.С. Карасиком, Ю.М. Рабіновичем; у 70-і роки –

В.А. Монастирським, Ю.Н. Богатирьовим, Н.Н. Зволінською, Ю.Н. Усовим і ін. У 80-і роки – Л.П. Прессманом, Н.К. Приваловим. У останнє десятиліття ХХ ст. з'явилися дослідження, які безпосередньо стосувались медіаосвіти як комплексної системи, представлені роботами А.В. Федорова, Е.А. Бондаренко, А.А. Новікова і ін.

Разом з тим, вивчення наукової літератури показало, що питання генезису української медіапедагогіки, медіаосвіти, особливостей її розвитку та практичного використання у навчально-виховному процесі, зокрема відомчої вищої освіти МВС України, все ще не стало предметом повномасштабного узагальнювального аналізу. Тому вибір теми нашого дослідження: "Педагогічні умови ефективного використання медіаресурсів у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів МВС України" продиктований її актуальністю і недостатньою розробкою.

Проблема дослідження визначається парадоксальною ситуацією, що склалася у зв'язку із значним позитивним досвідом, накопиченим за всю історію української освіти і недостатнім узагальненням і використанням даного досвіду у вітчизняній відомчій медіапедагогіці зокрема.

Об'єкт дослідження: навчально-виховний процес вищого навчального закладу МВС України.

Предмет дослідження: педагогічні умови ефективності застосування медіа ресурсів в рамках навчальних предметів вищого навчального закладу МВС України.

Мета дослідження: визначити умови і чинники, які впливають на ефективність використання медіаресурсів в рамках навчально-виховного процесу вищого навчального закладу МВС України з погляду змісту, організаційних форм основних його напрямів.

Завдання дослідження:

- проаналізувати особливості теорії і практики застосування медіапедагогіки (цілі, завдання, зміст, організаційні форми, методи, засоби, прийоми, ресурси і ін.);

- виявити основні педагогічні умови та критерії, які сприятимуть успішному розвитку медіакомпетентності викладачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України та фаховій підготовці до служби в органах внутрішніх справ;

- визначити можливі недоліки у застосуванні медіа ресурсів та їх профілактику;

- довести необхідність введення у відомчих вищих навчальних закладах спеціальних курсів з медіа педагогіки та медіаосвіти.

Гіпотеза: припускається, що шляхом вивчення основних педагогічних умов ефективності застосування медіаресурсів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу МВС України можна виявити актуальні і необхідні для сучасної відомчої вищої освіти тенденції,